

Finansinspektionens författningssamling

Utgivare: Hans Schedin, Finansinspektionen, Box 7831, 103 98 Stockholm.
Beställningsadress: Fakta Info Direkt, Box 6430, 113 82 Stockholm. Tel. 08-587 671 00, Fax 08-587 671 71.
ISSN 1102-7460

FFFS 2000:10

Finansinspektionens allmänna råd om hantering av marknads- och likviditetsrisker i kreditinstitut och värdepappersbolag;

beslutade den 5 juli 2000.

Finansinspektionen lämnar följande allmänna råd.

Inledning

Syftet med dessa allmänna råd är att främja en god hantering av kreditinstitutens och värdepappersbolagens marknads- och likviditetsrisker.

När det gäller marknadsrisker omfattar de allmänna råden bankaktiebolag, sparbanker och medlemsbanker som bedriver verksamhet enligt bankrörelselagen (1987:617) och kreditmarknadsföretag som bedriver finansieringsverksamhet enligt lagen (1992:1610) om finansieringsverksamhet samt värdepappersbolag som bedriver värdepappersrörelse enligt 1 kap. 3 § första stycket 3 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse. De allmänna råden omfattar samtliga verksamheter, även utanför handelslagret, vars resultat i icke försumbar omfattning direkt kan påverkas av marknadsrisker.

De allmänna råden omfattar dock inte verksamheter som innebär att marknadsrisker hanteras för annans räkning. De effekter som innebär att marknadsrisker påverkar exponering för kreditrisk (motpartsrisk) i finansiella instrument kan vara en del av institutets marknadsriskhantering. Samma förhållande gäller för avvecklingsrisker och operativa risker som kan leda till exponering för marknadsrisk.

När det gäller likviditetsrisker omfattar de allmänna råden kreditinstitut och värdepappersbolag samt utländska företag som bedriver värdepappersrörelse enligt 3 kap. 4 § första stycket 4 lagen (1991:981) om värdepappersrörelse samt filialer till utländska kreditinstitut som bedriver verksamhet här i landet.

De regelverk som gäller för sådana verksamheter inbegriper 7 kap. 10 § första stycket 2 lagen (1994:2004) om kapitaltäckning och stora exponeringar för kreditinstitut och värdepappersbolag avseende marknadsrisker samt 2 kap. 10 § bankrörelselagen (1987:617) och 3 kap. 5 § lagen (1991:981) om värdepappersrörelse avseende likviditetsrisker.

Tillämpning

Institutets specifika förutsättningar samt komplexiteten och omfattningen av exponeringen för marknads- och likviditetsrisker bör beaktas vid tillämpning av de allmänna råden.

Grundläggande principer

1 § För att uppnå effektivitet i riskhanteringen är det viktigt att de kontrollerande funktionerna, i allt väsentligt, är åtskilda från och inte underställda de positionstagande funktionerna eller de personer som är ansvariga för positionstagande funktioner. Denna princip bör gälla ända upp till den verkställande direktören.

2 § Om ett institut är moderföretag i en koncern bör moderföretagets styrelse verka för att gemensamma riktlinjer fastställs för hela koncernens riskhantering och att det som sägs i dessa allmänna råd i tillämpliga fall följs av övriga företag inom koncernen. I en koncern kan en gemensam riskkontrollfunktion tillhandahållas av moderbolaget under förutsättning att avrapportering sker till respektive dotterbolags styrelse och verkställande direktör.

Definitioner

3 § I dessa allmänna råd avses med

riskhantering: identifiering, styrning, uppföljning och kontroll av risk samt risktagning,

marknadsrisk: ränte-, valutakurs-, aktiekurs- och råvaruprisrisk,

ränterisk: räntenettorisk och ränteprisrisk (värdeförändringsrisk),

räntenettorisk: risken för att en ändring i ränteläget påverkar räntenetto för skulder och räntebärande tillgångar inklusive ränterelaterade kontrakt utanför balansräkningen,

ränteprisrisk: risken för att en ändring i ränteläget påverkar marknadsvärdet av tillgångar, skulder och ränterelaterade kontrakt utanför balansräkningen,

likviditetsrisk: risken för att inte kunna infria sina betalningsförpliktelser vid förfallotidpunkten utan att kostnaden för att erhålla betalningsmedel ökar avsevärt,

likviditetsrisk i finansiella instrument: risken för att ett finansiellt instrument inte omedelbart kan omsättas i likvida medel utan att förlora i värde,

finansiella instrument: vad som anges i 1 kap. 1 § 4 Finansinspektionens föreskrifter och allmänna råd (2000:6) om kapitaltäckning och stora exponeringar, dvs. även finansiella instrument som inte är föremål för handel på en andrahandsmarknad,

produkter: finansiella instrument samt andra tjänster som kan ge upphov till marknads- och likviditetsrisker.

Identifiering och styrning av marknads- och likviditetsrisker

4 § Det är styrelsens ansvar att:

- se till att marknads- och likviditetsriskernas omfattning och art i olika delar av verksamheten identifieras, inbegripet de risker som kan uppstå när finansiella instrument/produkter introduceras eller ändras,

- fastställa riktlinjer för riskhantering, limiter och mätmetoder, som överensstämmer med institutets affärsstrategi,
- se till att institutets riskhantering organiseras med väl definierade ansvars- och arbetsområden på ett sådant sätt att intressekonflikter undviks eller minimeras, med särskild uppmärksamhet på kontrollfunktionernas oberoende ställning samt belöningsystemens utformning,
- aktivt och regelbundet utvärdera information om limitutnyttjande, exponering och resultat,
- utvärdera institutets hantering av marknads- och likviditetsrisker.

5 § Det är den verkställande direktörens ansvar att:

- säkerställa överensstämmelse mellan affärsstrategi och risknivå,
- säkerställa att riktlinjer och instruktioner för hanteringen av marknads- och likviditetsrisker upprättas och fastställs,
- säkerställa att resurser för uppföljning och kontroll av marknads- och likviditetsrisker finns tillgängliga,
- fördela ansvar och befogenheter för marknads- och likviditetsrisk, däribland att fördela limiter till verksamhetsområden,
- upprätthålla system och standarder för mätning av risk och resultat, rapportering och intern kontroll.

Marknadsrisker

Skriftliga riktlinjer och instruktioner m.m.

6 § För de verksamheter och funktioner där marknadsrisker hanteras bör det på väsentliga områden finnas:

- riktlinjer och instruktioner, som omfattar ansvars- och arbetsfördelning, mätmetoder, limiter, uppföljning och rapportering samt en rutin för godkännande av nya eller förändrade finansiella instrument/produkter,
- instruktioner för redovisning och värdering av finansiella instrument/produkter som omfattar ansvars- och arbetsfördelningen för värderingsprocessen mellan riskkontroll, finansiell kontroll samt front- och back-office,
- limitbrev/fullmakter för exempelvis enskilda handlare eller team omfattande delegerad limit, tillåtna finansiella instrument/produkter och valutor,
- instruktioner för handel, omfattande tillåtna motparter, rutiner för hantering av felaffärer m.m.

Riktlinjer och instruktioner bör regelbundet ses över och uppdateras för att avspegla verkliga förhållanden, entydigt definiera ansvars- och arbetsområden, samt i tillämpliga fall innehålla regler för kontroll av tillämpningen.

Limiter

7 § Limiter för marknadsrisker bör finnas sammantaget för institutet och inom de positionstagande enheterna, såsom exempelvis totalt för enheten, för olika handlarbord, produktområden eller för enskilda handlare. Limiterna bör vara konsistenta med de riskmått som tillämpas och utformade för att begränsa omedelbara förluster och/eller ackumulerat över en period t.ex. månad eller år.

Beslutsordning för fördelning av limiter bör inbegripa hur, av vem och till vem limitöverdrag rapporteras och dokumenteras, om och på vilka villkor limiter kan omfördelas samt vilka åtgärder som skall vidtas vid överträdelser.

Riskmätning och värdering

8 § Krav på specifika mätmetoder bör ställas utifrån institutets affärsstrategi samt komplexiteten hos och volymer av finansiella instrument/produkter.

Generellt bör mätmetoderna:

- omfatta alla marknadsrisker av icke försumbar betydelse för tillgångar, skulder och kontrakt utanför balansräkningen, i tillämpliga fall inklusive basis-, twist- samt optionsrisker,

- spegla potentiell variation i värderat (realiserat och orealiserat) resultat samt i räntenetto och därmed kunna utgöra rättvisande underlag vid analys av resultat i förhållande till risk,

- vara baserade på accepterade finansiella riskmått och tekniker, samt ha väl dokumenterade antaganden och parametrar,

- i institut med omfattande och komplex exponering bestå av ett antal kompletterande mått; både övergripande, som t.ex. Value-at-Risk, och detaljerade, som positioner, gap-analys, känslighetsanalys m.m.

Eventuella Value-at-Risk modeller bör utvärderas mot såväl realiserat som förväntat resultat, s.k. back-testing, samt kompletteras med stresstester och scenarioanalyser för analys av extrema marknadsförändringar eller korrelationsmönster m.fl. aspekter som inte beaktas i de grundläggande mätmetoderna.

9 § En från positionstagande enheter oberoende marknadsvärdering av finansiella instrument/produkter bör ske på daglig basis för handelslager och i erforderlig omfattning för övrig verksamhet för bl.a. interna kontrolländamål. Värderingen bör baseras på komplett, exakt och uppdaterad information om positioner.

Institutet bör överväga i vilken utsträckning det är befogat att infoga prisjusteringar som en del av värderingsprocessen. Detta gäller särskilt för OTC-derivat och i de fall värderingen baseras på prisnoteringar mitt emellan köp- och säljkurs. De justeringar som bör övervägas inkluderar i första hand:

- netto stängningskostnad för öppna positioner,

- framtida, ej intjänade, kreditmarginaler,

- framtida administrativa kostnader.

Därutöver bör övervägas prisjusteringar för illikvida marknader och finansiella instrument/produkter, för portföljer med lång löptid och liten omsättning samt för eventuell osäkerhet i värderingsmodeller för nya finansiella instrument/produkter.

Uppföljning och rapportering

10 § Inom institutet bör det finnas system för uppföljning och rapportering av marknadsrisker i handelslager på daglig basis och i erforderlig omfattning för övrig verksamhet.

På central nivå bör exponeringarna, utnyttjandet av limiter och resultatinformation som rapporterats från lokal nivå aggregeras.

11 § Rapporteringen till styrelse och verkställande direktör bör åtminstone omfatta:

- riskexponering och utnyttjande av limiter,
- resultatinformation,
- resultat av eventuella stresstest och back-testing,
- efterlevnad av riktlinjer och instruktioner.

Riskkontroll

12 § Det bör finnas en central funktion för oberoende kontroll av marknadsrisk som är underställd den verkställande direktören eller en ledamot av verkställande ledningen som inte är ansvarig för positionstagande enheter och som förutsätts ha kunskap om finansiella instrument samt metoder för styrning och kontroll av marknadsrisker. Funktionen bör ha tillräckligt med resurser och kunskap om marknadsrisker.

Den centrala funktionen för kontroll av marknadsrisk bör ansvara för att:

- övervaka implementering av riktlinjer och instruktioner för marknadsrisk i hela institutet,
- rapportera till styrelse och verkställande direktör,
- dagligen följa upp samt aktivt och förebyggande kontrollera aggregerad marknadsrisk, inklusive identifiering och rapportering av överträdelser,
- övervaka effekter av belöningssystem kopplade till risktagande för att därigenom bistå ledningen vid utvärderingen av dessa.

Den aktiva och förebyggande kontrollen inbegriper i förekommande fall stresstest, utvärdering (backtesting) av riskmodeller och validering av prismodeller samt utvärdering och översyn av limitstruktur.

Den centrala funktionen för kontroll av marknadsrisk bör ha befogenhet att:

- uttala sig om handel i nya finansiella instrument/produkter,
- föreslå reduktion av limiter.

13 § Om ett institut har en lokalt placerad funktion för kontroll av marknadsrisk inom positionstagande enheter bör den rapportera till den centrala funktionen för kontroll av marknadsrisk.

Den lokala riskkontrollfunktionens oberoende ställning i förhållande till den lokala positionstagande enheten och dess ledning bör säkerställas. T.ex. bör funktionen inte omfattas av ett bonussystem som är beroende av risknivån inom enheten. I det fall den lokala riskkontrollfunktionen rapporterar till såväl den centrala funktionen för marknadsrisk som till chefen för den lokala positionstagande enheten bör det tydligt framgå i vilka avseenden riskkontrollfunktionen är underställd den centrala funktionen för riskkontroll respektive i vilka avseenden funktionen är underställd den lokala enheten.

Chefer i positionstagande enheter

14 § Chefer i positionstagande enheter bör vara underställda den verkställande direktören eller en ledamot av verkställande ledningen som inte är ansvarig för riskkontrollfunktionen.

Likviditetsrisker

15 § En tillräcklig betalningsberedskap kan åstadkommas bl.a. genom att:

1. hålla tillräckligt med omedelbart tillgängliga likvida medel eller realiserbara tillgångar,
2. matcha betalningsströmmar samt upprätthålla en stabil och väl diversifierad upplåningsbas.

Skriftliga riktlinjer och instruktioner m.m.

16 § Riktlinjer och instruktioner för likviditetsrisk som säkerställer att framtida likviditetsbehov bevakas och tillgodoses bör omfatta såväl normal daglig hantering som krissituationer och ge anvisningar om ansvars- och arbetsfördelning, mätmetoder, limiter, uppföljning och rapportering.

Riktlinjer och instruktioner bör avse institutet som helhet och i tillämpliga fall lokala enheter samt samordningen dem emellan och bör kommuniceras till hela organisationen.

17 § Det bör finnas en beredskapsplan för krishantering som innehåller olika typer av scenarier och stresstester samt konkreta handlingsplaner och alternativ.

Limiter

18 § Limiter och/eller riktvärden för likviditetsrisk bör i tillämpliga fall omfatta:

- miniminivåer för likviditetsreserver,
- ackumulerade nettoflöden för olika tidsintervall, med olika antaganden om utflöden för inlåningskonton, för institutet som helhet, i olika valutor och för enskilda enheter,
- diversifiering av finansieringskällor.

Mätmetoder

19 § Krav på specifika mätmetoder bör ställas utifrån institutets affärsstrategi och ställning.

Generellt bör mätmetoderna i tillämpliga fall:

- omfatta förfalloprofiler, likviditetsreserver och tillgängliga finansieringskällor,
- omfatta institutets samtliga åtaganden, såväl i som utanför balansräkningen,
- skilja på likviditetsrisker i olika valutor, för samtliga valutor där institutet har åtaganden av betydelse,
- i rimlig utsträckning basera förfalloprofilen på en försiktighetsprincip, dvs. att skulder skall återbetalas vid tidigast möjliga förfallodag medan tillgångar kan erhållas först vid senast möjliga förfallodag,
- ange specifika antaganden om utflöden för olika typer av inlåningskonton, vid olika scenarier,
- ange specifika antaganden för beräkning av tillgängligheten i likviditetsreserven,
- utesluta användning av värdepapper utgivna inom den egna koncernen som likviditetsreserv.

Uppföljning och rapportering

20 § Inom organisationen bör det finnas system för uppföljning och rapportering av likviditetssituationen för den närmaste perioden, t.ex. kommande vecka och månad.

Rapporter avseende likviditetsrisker bör regelbundet föredras för styrelse och verkställande direktör.

Förutsättningar för riskmätning och olika typer av limiter bör omprövas regelbundet.

Oberoende granskning

21 § Likviditetshanteringen bör vara föremål för regelbunden och oberoende utvärdering.

Dessa allmänna råd träder i kraft den 1 september 2000.

CLAES NORGREN

Mats Stenhammar
(Kreditmarknadsavdelningen)